

Aan: Stuurgroep RES MRE-Regio

Datum: 24 augustus 2020
Betreft: Reactie op Concept RES 1.0 MRE
Kopie: College's van B&W en raadsleden in de regio gemeenten MRE-gebied.

Geachte leden van de stuurgroep RES,

Op 27 mei 2020 ontvingen wij van u de Concept RES 1.0.

Binnen het MRE gebied zijn meer dan 20 Lokale Energie Collectieven actief.

Deze LEC's zijn in het laatste decennium opgericht vanuit de behoefte van een groeiende groep inwoners om op een andere manier om te gaan met energie.

In vrijwel iedere gemeente van het MRE gebied is momenteel een LEC actief (zie bijlage). In totaal zijn hier enkele honderden vrijwilligers en enkele duizenden leden bij betrokken. De feitelijke activiteiten zijn situatie afhankelijk en verschillen per LEC: van voorlichting over energiebesparing en belangenbehartiging tot gezamenlijke inkoop van energie en het gezamenlijk investeren in lokale collectieve duurzame opwek van elektriciteit.

De LEC's hebben de concept RES 1.0 besproken in hun recente regionale overleg. De belangrijkste conclusies hebben we onderstaand samengevat. Deze gezamenlijke reactie is gericht op vier aandachtspunten: volle inzet op energiebesparing, lokale grootschalige opwek, warmtevoorziening en draagvlak.

Graag gaan wij in gesprek met u om onze reactie verder toe te lichten.

Namens de gezamenlijke LEC's in de MRE regio,

Werkgroep Regionaal overleg LEC's

Rudy Snel, Willem Beetz, Jos Klomp. Ad van de Ven, Andries Mulder

1. Vol inzetten op energiebesparing

- Alle LEC's in de MRE regio onderschrijven het uitgangspunt dat energiebesparing cruciaal is in de energietransitie. Veel snelle winst kan gehaald worden door versneld in te zetten op isolerende maatregelen, met name van oudere woningen.
- Als LEC's ervaren wij dat inwoners en bedrijven actief investeren in energiebesparende maatregelen als zij voldoende kennis hebben van de mogelijkheden en als zij hiertoe voldoende gemotiveerd zijn. Naast financiële overwegingen spelen hierbij het gevoel van urgentie, sociale aspecten, de wil om zich over het onvermijdelijke 'gedoe' van de maatregelen heen te zetten en het onderling vertrouwen van betrokken partijen een rol.
- In de afgelopen jaren zijn in de regio een aantal initiatieven ontstaan om aan deze aspecten te werken, zowel op gemeentelijk als regionaal nivo: er zijn fysieke en digitale energieloketten, huiskamerontmoetingen, energiescans, wijkbijeenkomsten en collectieve initiatieven als de Groene Zone. De aanpak is tot op heden als opportunistisch en situationeel te kenmerken en biedt nog onvoldoende uitzicht op een aanpak die op langere termijn succesvol is. Deze initiatieven verschillen per gemeente, zijn vaak tijdelijk en versterken elkaar niet altijd. Het beschreven energiebesparingsplan zien wij als te conceptueel in deze fase van de RES om tot een daadwerkelijke volgende stap te komen. De LEC's willen graag op korte termijn met u in overleg om wel tot een concreet plan van aanpak te komen die zowel lokaal als regionaal een sluitend geheel vormt.
- De opzet van een sterke uitvoeringsorganisatie is hiervoor in onze ogen onmiskenbaar noodzakelijk. De uitvoering moet zo dicht mogelijk bij de inwoners en bedrijven staan en dus gedecentraliseerd van aard zijn. De RES geeft nog onvoldoende zicht op de opzet van een dergelijke uitvoeringsorganisatie, LEC's kunnen hier een belangrijke rol in spelen. Vanuit de RES zouden middelen beschikbaar moeten komen zodat LEC's zich in deze rol kunnen versterken en waar nodig professionaliseren.
- Het aanpassen van woningen en andere gebouwen vraagt veel specialistische kennis, met name ook van nieuwe technologieën. Als LEC's merken wij in de dagelijkse praktijk dat de beschikbaarheid van vakmensen een bottleneck is in de uitvoering. Er zijn te weinig vakmensen met de juiste kennis beschikbaar; versnelde opleiding van vakmensen moet een prioriteit worden.
- Het in de concept RES genoemde uitgangspunt dat de financiering voornamelijk uit grootschalige opwekkingsprojecten moet komen is te beperkt om een doorbraak te realiseren op korte termijn. De marges in deze projecten zijn al flinterdun, rendement komt pas op termijn en opbrengsten zijn in de eerste fases vooral nodig om draagvlak te creëren voor de projecten en goede landschappelijke inpassing. Energiebesparing moet zichzelf terugverdienen; de overheid moet bereid zijn dit initieel te ondersteunen; anders komt dit niet op gang.
- Kleinschalige opwek wordt in de concept RES gezien als onderdeel van besparing. Als LEC's in de regio hebben wij veel ervaring met het helpen van inwoners en kleinere bedrijven bij het realiseren van opwek op eigen dak en collectieve PV installaties op bedrijfsdaken en gemeentelijk vastgoed. Door de groei van deze kleinere installaties ontstaan ook hier in toenemende mate problemen met het netwerk: vele kleintjes in één wijk maken immers ook een grote. Gevolg is dat op zonnige dagen de opgewekte elektriciteit soms niet volledig terug te voeden is in het netwerk, waardoor opbrengsten 'verdampen'. Wij pleiten voor inzicht in deze congestie middels actieve monitoring alsmede versnelde inzet op alternatieve oplossingen als 'local smart networks', opslag en onderlinge levering.

2. Grootschalige duurzame opwek

- De LEC's onderschrijven de doelstelling van 2 TWh Lokale opwek in 2030. Hoewel wij op het standpunt staan dat deze opwek primair plaats moet vinden op daken, realiseren wij ons tegelijkertijd dat dit onontkoombaar impact heeft op de inrichting van onze leefomgeving. Bovendien vraagt dit grote financiële investeringen van miljarden euro's in opwek en netwerk.
- De concept RES geeft geen enkel inzicht in de haalbaarheid en het realiteitsgehalte van deze doelstelling. Dit betreft bijvoorbeeld de zogenaamde 'No-regret' maatregelen en het overzicht van beschikbare grote daken. In de afgelopen jaren zijn al veel van deze locaties onderzocht op haalbaarheid. Dit betekent onder andere dat de Business case sluitend moet zijn, aansluiting op het netwerk mogelijk moet zijn, de daken qua draagkracht en onderhoud geschikt moeten zijn en er geen beperkingen in de omgeving zijn. De LEC's dringen aan op een snelle inventarisatie van de haalbaarheid van alle genoemde no-regret mogelijkheden en willen zich daar graag mede voor inzetten. Dit leidt niet alleen tot een realistisch inzicht in de mogelijke bijdrage van deze locaties aan de RES-doelstellingen, maar ook tot het bepalen of er aanvullend beleid noodzakelijk is. Het is voor de LEC's onverteerbaar dat er nog steeds grote panden opgeleverd of gerenoveerd worden zonder dat er PV- installaties op het dak geplaatst zijn en dat de ontwikkeling van voor de hand liggende locaties nog altijd jarenlange doorlooptijden heeft. Het ontbreken van een zorgvuldige en prioritaire benadering van dit vraagstuk kan tot gevolg hebben dat grote ontwikkelingen op natuur en landbouwlocaties sneller gaan dan de invulling van no-regret maatregelen. Dit kan en mag niet het geval zijn.
- In de concept RES verwijst u voor oplossingen voor voorgaande problematiek naar het Rijk (blz 51). Wij zijn van mening dat gemeenten, ook op basis van al bestaande wetgeving, hier een sturende rol in kunnen nemen.
- De concept RES biedt nog onvoldoende hulpmiddelen om te komen tot een zorgvuldige afweging van locaties voor grootschalige opwek in de regio. De opgenomen zonneladder is hiervoor veel te eenvoudig en te plausibel. De opgave van 2 TWh vraagt onontkoombaar om ontwikkeling van grootschalige opwek in buitengebied; er is een sterker afwegingskader nodig omdat juist daar natuurwaarden en afwegingen over inzet van landbouwgrond bepalend zijn. Nu wordt dit kader volledig overgelaten aan gemeentelijk beleid; gezien de versnipperde gemeentelijk structuur in de MRE regio leidt dit onherroepelijk tot sub-optimalisatie en opportunisme.
- In figuur 4.9 ontbreekt Zonnepark Welschap; terwijl juist dit zonnepark een goed voorbeeld is van participatieve ontwikkeling met groot draagvlak. Deze ommissie voedt het vermoeden dat de RES alleen gebaseerd is op SDE vergunde projecten, terwijl ook andere financieringsoplossingen toepasbaar zijn.
- Draagvlak van inwoners en bedrijven is doorslaggevend voor het slagen van projecten op het gebied van grootschalige opwek (zie onder 4.). Gemeenten moeten hierin een grote rol spelen door vanaf de start van een initiatief lokale participatie als voorwaarde te stellen. Participatie leidt tot zeggenschap, eigendom en behoud van rendementen in de regio. De RES kan dit niet afdwingen: dit beleid moet eenduidig verankerd worden in de visies van de regiogemeenten. De concept RES biedt hiervoor nog onvoldoende handvatten. Een eenduidig standpunt over 50% lokaal eigendom biedt LEC's een sterke positie in de samenwerking en onderhandeling met private partijen en ontwikkelaars.

De LEC's zijn graag bereid om op dit onderwerp in de volgende fase hun expertise in te brengen.

- De energiecoöperaties in de regio die al geïnvesteerd hebben in lokale collectieve opwek hebben recent de 'Federatie van Energiecoöperaties in Zuidoost- Brabant' opgericht. Doel van de federatie is het bundelen van beschikbare kennis en financiën in de regio om zo effectief invulling te geven aan het streven naar 50% lokaal eigendom. Door een lokale coöperatie met de juiste kennis in een zo vroeg mogelijk stadium te betrekken bij grootschalige initiatieven, wordt de kans op participatie en lokaal eigendom sterk vergroot. De federatie biedt haar ondersteuning aan bij de uitwerking van de concept RES op dit gebied en het realiseren van lokaal eigendom.

3. Duurzame warmte

- Alle LEC's onderschrijven het uitgangspunt dat een oplossing voor het vraagstuk rond warmte een onmiskenbaar onderdeel is van de energietransitie. Oplossingen voor (collectieve) opslag en hergebruik van warmte zien de LEC's als belangrijke sleutel.
- De uitwerking van dit vraagstuk in de RES is ambitieus, maar tegelijkertijd ook nog dermate conceptueel en theoretisch dat het realiteitsgehalte onmogelijk in te schatten is. De concept RES biedt onvoldoende basis voor vervolgstappen. Een meer concrete uitwerking in de RES 1.0 is absoluut noodzakelijk. De LEC's denken namens de inwoners graag mee om tot deze meer realistische en concrete benadering te komen.

4. Draagvlak en participatie

- De energietransitie heeft grote impact op de toekomst van onze regio. Succesvolle invoering vraagt niet alleen ander gedrag van inwoners, bedrijven en bestuurders, maar ook grote investeringen in de inrichting van ons landschap. Draagvlak verkrijgen voor deze transitie is kritisch. Hierin spelen lokaal eigendom en zeggenschap, alsmede het behouden van financieel rendement in de regio een rol. Betrokkenheid van inwoners in het proces en bij keuzes is een primaire voorwaarde om dit te realiseren.
- Hoewel de intenties van de stuurgroep op dit gebied goed verwoord zijn in de concept RES, moeten wij in de praktijk constateren dat inwoners en bedrijven tot op heden onvoldoende betrokken zijn geweest in het RES proces. In de werkateliers werd de toon met name gezet door vertegenwoordigers van de overheid. Inspraakbijeenkomsten zijn om diverse redenen geannuleerd; wat resteerde was slecht georganiseerd en gaf onvoldoende mogelijkheid om standpunten in te brengen. Inwoners en bedrijven, toch de primaire doelgroepen van de RES, zijn zeer beperkt vertegenwoordigd in de werkgroepen en er is geen rechtstreekse lijn naar de stuurgroep. Dit leidt er toe dat de regio MRE zich tot op heden schaart onder de RES regio's in het land met de laagste participatie vanuit inwoners en bedrijven; terwijl juist de Brainport regio zich leent voor bovengemiddelde participatie.
- Veel LEC's voelen zich tot op heden onvoldoende gehoord en betrokken in het RES proces. Een nauwere betrokkenheid in de vervolgfases is absoluut noodzakelijk. Graag gaan wij met u in gesprek hoe LEC's een effectiever bijdrage kunnen leveren die op termijn leidt tot groter draagvlak in de regio.
- In 6.4 stelt u dat de eerste stap na de concept RES het verwerken van reacties van raden en rijk is. Wij nemen aan dat u hier ook reacties van overige belanghebbenden als de LEC's mee bedoelt.
- Het klimaatakkoord bepaalt dat er bij alle zon en windprojecten op land 'gestreefd wordt naar 50% lokaal eigendom'. Dit streven is in de concept RES vertaald naar 'het streven naar maximale participatie' in de regio. Deze laatste doelstelling is echter minder concreet (wordt 70% bedoeld, of 80%, of is 20% ook goed als meer onverhoopt niet lukt?) en is onmogelijk te meten en op bij te sturen. Wij zien in de concept RES geen enkele onderbouwing om af te wijken van de doelstellingen in het Klimaatakkoord en pleiten daarom voor een meer eenduidige concrete formulering.
- Implementatie van de RES vraagt grote investeringen en heeft grote financiële gevolgen die impact hebben op ieders portemonnee. Wij missen in de concept RES de aandacht voor het eerlijk verdelen van de lusten en lasten. De energietransitie is in het belang van alle inwoners; iedereen moet meedoen en de lasten mogen niet eenzijdig terecht komen bij de minder draagkrachtige inwoners. Als LEC's maken we ons hier hard voor.

BIJLAGE 1: Overzicht deelnemende LEC's regionaal overleg MRE gebied

